

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN
VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

URGANCH DAVLAT UNIVERSITETI

ILM SARCHASHMALARI

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasining FILOLOGIYA, FALSAFA, FIZIKA-MATEMATIKA hamda PEDAGOGIKA fanlari bo‘yicha doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrdir.

6.2024

научно-теоретический, методический журнал
Издаётся с 2001 года

Urganch – 2024

Talabalar faoliyatini birlashtirish, ular o'zlari bir xil hodisalar, ular haqidagi faktlarni, hukmlarni taqqoslashni boshlaganlarida, ular o'rtasida aloqalar va naqshlarni o'rnatganda, birgalikda ishlab chiqilgan o'quv ko'nikmalarini (integratsiyaning eng chuqur darajasi) qo'llaydilar.

Xulosa sifatida shuni aytish mumkinki, tarix fani boshqa fanlar bilan qanchalik yaqin bo'lsa, u badiiy adabiyot bilan ham shunchalik bog'liq bo'lgani bois, tarix mashg'ulotlarida faqat tarixiy faktlar bilan emas, ularning yonida badiiy to'qimalari bilan birga taqdim qilinsa, avvalo, talabada farqlab olish ko'nikmasi, mantiqiy o'ylash malakasi rivojlanadi, qolaversa, adabiyotga ham qiziqishi ortadi, ma'lumotlarning ishonchli yoki ishonchsiz ekanini ajrata olishni o'rganadi. Tarix va badiiy adabiyotni integratsiya qilgan holda o'qitish dars samaradorligini oshiradi, bo'lajak o'qituvchilarining ma'lumotlar bilan ishlash va taqdim qilish bo'yicha tajribalarini boyitadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Безрукова В.С. Интеграционные процессы в педагогической теории и практике. Екатеринбург, 1994, с. 152.
2. Белкин А.С. Компетентность. Профессионализм. Мастерство. Екатеринбург, 2004, с. 188.
3. Берулава М.Н. Теоретические основы интеграции образования. М., изд-во Совершенство, 1998, с. 28; Беспалько В.П. Педагогика и профессиональные технологии обучения. Инст.развития проф. Образования. М., изд-во инст. проф. образования, Мин. образования России, 1995, с. 336.
4. Галицких Е.О. Интегративный подход как теоретическая основа профессионально-личностного становления будущего педагога в университете. Дисс....доктора пед.наук, 13.00.08. Санкт-Петербург, 2002, с. 387.
5. Касьянова О.М. Интегративный подход к формированию профессиональной коммуникативной компетентности студентов правовых специальностей. Автореферат доктора пед.наук, М., 2008, с. 46, 126.
6. <https://qomus.info/>
7. Чапаев Н.К. Педагогическая интеграция: методология, теория, технология. Екатеринбург, изд-во. Гос. проф.-пед.инст., Кемерово, изд-во Кемеровского проф.-пед. колледжа, 2005, с. 325.
8. Клёнова А.В. Интегрированный урок. Волгоград, "Учитель", 2009, с. 16 – 17.

**Eshonqulova Sarvinoz Yashinovna (Chirchiq davlat pedagogika universiteti
o'qituvchisi)**

CHET TILINI O'RGANISHDA AXBOROT RESURSLARDAN FOYDALANISH METODIKASI

Annotasiya. Jamiyatda raqamli axborot vositalaridan foydalanish xilma-xildir. Ular yangi imkoniyatlarni keltirib chiqaradi va yangi yo'llarni ochadi. Ta'lim sohasida o'quvchilar turli xil bilim manbalariga, ijtimoiy tarmoqlar uchun turli imkoniyatlarga va ta'limni qo'llab-quvvatlaydigan ko'plab raqamli vositalarga ega bo'lishadi. Maqolada «kompyuter texnologiyalari» tushunchasining mazmuni va ularning zamonaviy ta'lim jarayonidagi egallagan o'rni ochib berilgan. Masofaviy ta'limning muvaffaqiyatini biznes, texnologiya va jamiyatdagi o'zgaruvchan ramka sharoitlari fonida tushuntirish mumkin.

Аннотация. Использование цифровых медиа в обществе разнообразно. Они открывают новые возможности. В области образования студенты имеют доступ к различным источникам знаний, различным возможностям социальных сетей и множеству цифровых инструментов для поддержки обучения. Успех дистанционного образования можно объяснить в контексте меняющихся рамок условий в бизнесе, технологиях и обществе. Примеры показывают, что наиболее эффективный способ изучения языка – это предоставить учащимся мультимедийные инструменты для самостоятельной работы в классе и вне его, проектной работы и выполнения заданий, которые помогают им развивать все типы разговорной деятельности.

Annotation. The digital media implementation in society is diversified. That opens new opportunities. Nowadays, students have access to various sources of knowledge, such as social media and networking, a wide range of digital tools which help learning process. The success of distance learning is closely related to changes of conditions in business, technology and society. The examples show that the most effective way of learning language is to provide students with multimedia tools for independent work in and outside the classroom, project work and assignments that help them develop all types of language skills.

Kalit so'zlar: raqamli texnologiyalar, masofaviy ta'lim, internet tarmog'i, kompyuterning roli, multimedia vositalari, motivatsiyani oshirish, talabalarning qiziqishlari, yangicha metodlar.

Ключевые слова: цифровые технологии, дистанционное обучение, интернет, роль компьютера, мультимедиа, методы, интересы студентов.

Key words: *digital technologies, distance learning, the Internet, the role of the computer, multimedia, methods, students' interests.*

So'nggi yillarda yangi axborot texnologiyalarini qo'llash masalasi tobora kuchayib bormoqda. Bu nafaqat zamonaviy texnik vositalar, balki o'qitishning yangi shakllari, balki o'quv jarayoniga yangicha yondashuv hamdir. Multimediya vositalaridan foydalanish o'quvchilarga o'qishga yo'naltirilgan yangicha yondashuvni amalga oshirishga yordam beradi, o'quvchining xususiyatlari, o'quv darajasi, qobiliyatlari hisobga olingan holda, individuallashtirish va farqlashni ta'minlaydi.

Chet tillarini o'qitishning zamonaviy-kommunikativ texnologiyalarida kompyuterning o'rni. Bizning davrimizda kompyuter texnologiyalari juda muhim va mustaqil vositadir. Ko'pgina bolalar, hatto kattalar ham buni faqat kompyuter o'yinlarini o'ynash uchun ishlatishadi. Ammo, xayriyatki, ko'p odamlar bundan to'g'ri foydalanish yo'lini topdilar. Qo'limizda bunday yordamchining mavjudligi ishimizni yengillatadi va vaqtimizni tejaydi, chunki biz uydin chiqmasdan turib tezislar, hisobotlar va zarur bo'lgan barcha narsalarni chop etishimiz mumkin. Bundan tashqari, kompyuter chet tilini o'rganishda yordam beradi. Axir, chet tilini o'rganishda yaxshi natijalarga olib keladigan ko'plab disklar, elektron darsliklar, multimedia vositalari mavjud. Masalan, kompyuter o'quv jarayonini boshqarishda moslashuvchanlikni ta'minlab, talabalar faoliyati ustidan nazorat sifatini yaxshilashga imkon beradi. Bu yerda o'qituvchining o'rni juda muhimdir. U dars uchun kompyuter dasturlarini, didaktik materiallarni va individual topshiriqlarni tanlaydi, talabalarga ish jarayonida yordam beradi, ularning bilimlarini baholaydi. Kompyuterdan ma'lumot bilan ishlash vositasi sifatida foydalanish juda xilma-xil. U bir necha soniya ichida elektron kutubxonani ko'rib chiqish va kerakli ma'lumotlarni topish mumkin.

Umuman olganda, pedagogika shiddat bilan rivojlanmoda, ta'limga innovatsiya, innovatsion faoliyat, innovatsion pedagogika, ta'limda innovatsion jarayonlarni boshqarish, chet tillarini o'rganish, chet tilida dars o'tish kabi tushunchalar paydo bo'ldi. Mamlakatimizda chet tillarini o'rgatish va maktabgacha ta'lim muassasalaridan boshlab barcha ta'lim muassasalarida o'qitilishini tashkillash yangi bosqichga ko'tarilmoqda. 2012-yil 10-dekabrda qabul qilingan "Chet tillarini o'rganish tizimini yanada takomillashtirish to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori hamda 2013–2014-o'quv yilidan boshlab umumta'lim maktablarining birinchi sinflarida xorijiy tillarni uzliksiz o'rgatishning joriy etilishi buning isbotidir. Hozirgi kunda chet tilini, xususan, ingliz tilini o'rganishning sababi, fan, madaniyat va iqtisodiyot rivojlangan davlatlar qatoriga kirish uchun jahon ilm-fani va taraqqiyoti yutuqlarini egallashning bosh omili sifatida mana shu innovatsion jarayonga e'tibor berilmoqda.

Bugungi kunda pedagoglarning innovatsion faoliyat ko'nikma, malakalariga ega bo'lishlari muhim ahamiyatga ega. Pedagoglar tomonidan innovatsion faoliyat ko'nikma, malakalarini o'zlashtira olishlarida ularning innovatsion yondashuvga ega bo'lishlari talab etiladi. O'z mohiyatiga ko'ra, pedagoglar tomonidan innovatsion faoliyat ko'nikma, malakalarining o'zlashtirilishi ularda innovatsion yondashuvni qaror topishi asosida kechadi. Globallashtirish sharoitida ta'lim shaxsni har tomonlama voyaga yetkazish, unda komillik va malakali mutaxassisga xos sifatlarni shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Bugungi tezkor davr ta'lim oluvchilar, shu jumladan, o'quvchilarni ham qisqa muddatda va asosli ma'lumotlar bilan qurollantirish, ular tomonidan turli fan asoslarini puxta o'zlashtirilishi uchun zarur shart-sharoitlarni yaratishni taqozo etmoqda.

Ingliz tili o'qituvchisi o'zining qo'llayotgan metod, usul, yo'llari, mashqlarning to'g'riligini bilish, o'quvchilarga, talabalarga qanday bilim berayotganini, kamchiliklarini aniqlashi, tekshirish natijasi orqali bo'ladi. Ingliz tilini o'rganayotgan, o'qiyotgan o'quvchi va talabalar o'zlarining bilimlari natijasini bilishga qiziqadilar. O'qituvchining nutqi, imkoni boricha, sintaktik jihatdan sodda, jozibador, ta'sirchan tuzilishi lozim. Har qanday bilim va tarbiya, asosan, o'qituvchining dars hamda darsdan tashqari kundalik nutqi orqali berib boriladi. Til ma'lumotlar bazalari (lingvistik «Korpus») va multimedia resurslari (tematik internet saytlari, tarmoq ensiklopediyalari, galereyalar, muzeylar, o'quv yurtlari virtual siyosatlar va boshqalar) talabalarining til va madaniy amaliyotni sezilarli darajada boyitishi va kengaytirishi mumkin. Endi hamma internet ulkan axborot imkoniyatlariga va teng darajada ta'sirchan xizmatlarga ega ekanligini tushunadi. Ayniqsa, u chet tillarni o'rganuvchilar uchun asl matnlardan foydalanish, tinglovchilar va ona tilida so'zlashuvchilar bilan suhbatlashish uchun noyob imkoniyatlar yaratadi. Uning imkoniyatlari va resurslaridan qanday maqsadlarda foydalanishimizni aniqlash juda muhimdir. Misol uchun, talabalar tomonidan loyiha doirasida mustaqil izlanish uchun veb-tarkibni dars mazmuniga kiritish kerak.

Internetning axborot resurslaridan foydalangan holda, ularni o'quv jarayoniga qo'shib, darsda bir qator didaktik vazifalarni samarali hal qilish, ya'ni:

- har xil murakkablik darajasidagi tarmoq materiallaridan bevosita foydalangan holda, o‘qish ko‘nikmalarini shakllantirish;
- internetning ovozli matnlari asosida tinglovchilarning malakasini oshirish;
- tarmoq materiallarini o‘qituvchi yoki kimdir tomonidan taqdim etilgan muammoli munozara asosida monologik va dialogik nutq mahoratini oshirish;
- faol hamda passiv, so‘z boyligini zamonaviy chet tilining lug‘ati bilan to‘ldirish;
- nutq odob-axloq qoidalarini, ayniqsa, turli xalqlarning nutq xatti-harakatlarini aloqa, madaniy xususiyatlar, o‘rganilayotgan til mamlakatining an‘analari nuqtayi nazaridan qamrab olgan madaniy bilimlar bilan tanishish mumkin.

Xulosa qilib aytganda, hozirgi kunda ta’lim tizimida va ta’lim muassasalarida chet tillarini, xususan ingliz tilini o‘rgatishning innovatsion usullarini qo‘llash orqali o‘qitish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Demak, har qanday xorijiy tillarni mukammal o‘zlashtirishda va o‘qitishda o‘qituvchi nutq madaniyatining o‘rni katta ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. <https://cyberleninka.ru/article/n/chet-tilini-itishda-ra-amli-vositalarning-a-amiyati-va-masofaviy-talimning-salbiy-izhobiy-zhi-atlari>
2. <https://cyberleninka.ru/article/n/chet-tilini-itishda-innovatsion-yondashuv>
3. Сысоев П.В., Евстигнеев М.Н. Современные учебные Интернет-ресурсы в обучении иностранному языку. “Иностранные языки в школе”, 2008, № 6, с. 2.
4. Аверкиева Л.Г., Чайка Ю.А. Филологические науки. Вопросы теории и практики, № 1 (8) 2011.
5. “Uzlüksiz ta’lim”, ilmiy-uslubiy jurnal, 2020, 1-son, 101-bet.

Xolyigitova Baxor Kimsanboyevna (Guliston davlat universiteti “Boshlang‘ich ta’lim metodikasi” kafedrası stajyor-o‘qituvchi); e-mail: bahoroybahoroy42@gmail.com)
BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARINING IJODIY QOBILIYATLARINI BADIY ADABIYOTLAR ASOSIDA SHAKLLANTIRISHNIING SAMARALI USULLARI

Annotatsiya. Maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining badiiy adabiyotga asoslangan ijodiy qobiliyatlarini shakllantirishning mazmuni va mohiyati, kitoblarning bolaning ichki imkoniyatlarini yuzaga chiqarishdagi roli e‘tirof etilgan. O‘qituvchilar o‘quv faoliyatida yosh maktab o‘quvchilarining ijodiy qobiliyatlarini shakllantirish bo‘yicha uslubiy tavsiyalardan foydalanishlari mumkin. O‘quvchi dunyoqarashini kengaytirish, qalbining tub-tubiga kirib borish, ongini rivojlantirish va orzulari sari harakat qilishda kitob va badiiy adabiyotning o‘rni beqiyos. Bugungi kunda dunyoda kichik maktab o‘quvchilarining ijodiy qobiliyatlarini shakllantirishni uslubiy takomillashtirish, kitob o‘qishni kuchaytirish, o‘quvchilarning ijodiy faolligi rivojlantirish, ichki imkoniyatlarini ro‘yobga chiqarish bo‘yicha ilmiy tadqiqot ishlarini olib borish alohida ahamiyatga ega.

Аннотация. В статье признается содержание и сущность формирования творческих способностей младших школьников на основе художественной литературы, роль книг в раскрытии внутренних возможностей ребенка. Педагоги могут использовать методические рекомендации по формированию творческих способностей младших школьников в учебной деятельности. Роль книги и художественной литературы в расширении кругозора читателя, проникновении в глубины его души, развитии его сознания и движении к своей мечте неоценима. Сегодня в мире особое значение имеет проведение научно-исследовательской работы по методическому совершенствованию формирования творческих способностей младших школьников, усилению чтения книг, развитию творческой активности учащихся, реализации их внутреннего потенциала.

Annotation. The article recognizes the content and essence of the formation of creative abilities of Primary School students based on fiction, the role of books in bringing to the surface the internal capabilities of the child. Teachers can use methodological recommendations for the formation of creative abilities of young schoolchildren in educational activities. The role of books and fiction in expanding the reader’s worldview, penetrating into the depths of his soul, developing his consciousness and moving towards his dreams is incomparable. Today, of particular importance in the world is the methodological improvement of the formation of the creative abilities of younger schoolchildren, the strengthening of reading books, the development of creative activity of students, the conduct of research work on the realization of their internal capabilities.

Kalit so‘zlar: tasavvur, ijodkorlik, qiziqish, yaratuvchanlik, ijodiy qobiliyat, ichki imkoniyatlar.

MUNDARIJA

FIZIKA-MATEMATIKA

Atamuratov Alimardon Abdirimovich, Bekchanov Sardor Ergash o'g'li, Abdullayeva Zaynabxon Ganjaboy qizi. Parabolik riman sirtlarida analitik funksiyalarni yaqinlashtirish.....	3
Bozorov Zavqiddin Ravshanovich, Oltiyev Azizbek Bayramovich. Kimyoda matematika elementlaridan foydalanish.....	7
Qurbanov Davron Shavkatovich, Bekchanov Munisbek Mahmudovich, Yakubov Komlijon Ruzmetovich, Karajanov Smagul Jangaberganovich. α -Al ₂ O ₃ Qoplamasi yordamida CdTe/SE yupqa qatlamli quyosh elementlarining samaradorligini oshirish.....	11

FALSAFA

Karimova Ra'no Malikovna. Mustaqillik falsafasi – yangi O'zbekiston fenomenini rivojlantirishning g'oyaviy-mafkuraviy asosi.....	15
Dehqonova Muattar Ilhomovna. Dunyoni kasbiy o'ziga xos tarzda anglash g'oyasining yaratilish tarixi.....	16
Yaxyaeva Sojida Abdurahimovna. Yoshlarda estetik madaniyat rivojlanishining falsafiy masalalari.....	19
Mamatqulov Rustam Ubaydullayevich. Manfaatlar tizimi va uni tashkil etuvchi elementlar.....	23
Jurayeva Gulshanoy Turdiyevna. Jadid ta'lim falsafasining milliy mafkura va milliy ta'lim taraqqiyotidagi o'rni.....	25
Xudjaqulova Feruza Raxmatovna. Mafkuraviy ong ijtimoiy ong tizimi sifatida.....	28

TILSHUNOSLIK

Nasirov Davranbek Palvannazirovich. Zamonaviy tilshunoslikda variabellik, variativlik hamda variantlilik muammosi.....	31
Oripova Kamolaxon Erkinjon qizi. Turli tizimli tillardagi antonimlarning semantik tahlili.....	34
Saliyeva Shaxlo Saydaliyevna. Turli tizimli tillarda okkazionalistik birikmalarining o'ziga xos xususiyatlari.....	36
Botirova Adiba Erkinovna. Lingvistik hamda qomusiy lug'atlar tuzishda muloqot uchun faol mustaqil so'z turkumlaridan foydalanish.....	38
Yuldasheva Dilorom Aliyevna. Morfologiyaning kognitivligi xususida ba'zi mulohazalar.....	40
Normatov Azamatbek Abduxalilovich. Sifat intensivligi darajalarining nutq ifodalanishiga ta'siri.....	43

ADABIYOTSHUNOSLIK

Ro'ziboyev Bobir Mirzaqulovich. Ma'naviy-axloqiy mavzudagi hikoyalarda yozuvchi mahorati masalasi.....	46
Axrorova Mahina Avazovna. Adabiy an'analar adabiyotshunoslikda madaniy-ijodiy dialog shakli sifatida.....	49
Kurbanova Saida. Shukrullo ijodining o'rganilishi.....	53

PEDAGOGIKA

Ergasheva Malohat Tursunovna. O'quvchilarda funksional savodxonlikni shakllantirishda xxi asr kompetensiyalarining roli.....	57
Alimov Elyor Kuriyaz o'g'li. Tarix fanini o'qitishda integrativ yondashuvning mohiyati.....	59
Eshonqulova Sarvinoz Yashinovna. Chet tilini o'rganishda axborot resurslardan foydalanish metodikasi.....	62
Xolyigitova Baxor Kimsanboyevna. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy qobiliyatlarini badiiy adabiyotlar asosida shakllantirishning samarali usullari.....	64
Umarov Komil Majitovich. O'smir voleybolchilarning mashg'ulot jarayonida harakatli o'yinlardan foydalanish samaradorligi.....	66
Turanova Iroda Egamberdi qizi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarini xalqaro baholash dasturi talablariga tayyorlashning xususiyatlari.....	72
Yusupbaeva Amangul Saparboyevna. Yosh avlodni tarbiyalashda sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish xususida.....	75
Raximov Atanazar, Mirzaeva Nodira, Bekchanova Nilufar Boltaboyevna. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tabiatshunoslik g'oyalari va tushunchalarini shakllantirish metodologiyasi.....	77
Utayev Zafar Muxtarovich. O'quv mashg'ulot guruhida qisqa masofaga yuguruvchilar mashg'ulotlarini tashkil etish usullari.....	79
Otamurodova Shamsu Qamar Otamurodovna. Ta'lim diversifikatsiyasi ijtimoiy zarurat sifatida.....	83
Xalillayev O'ktam Sobirjon o'g'li. Jismoniy tarbiya darslarini o'qitishda innovatsion texnologiyalar va interfaol usullardan foydalanishni anketalashtirish yordamida tahlil qilish.....	85
Niyozmatov Anvar. O'zbek xalq o'yinlari asosida o'quvchilarni ma'naviy tarbiyalashning pedagogik-psixologik omillari.....	88